ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора, професора кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету

Лободіної Зоряни Миколаївни

на дисертаційну роботу на тему: **«Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України»,** виконану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

1. Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних економічних викликів, воєнного стану та необхідності забезпечення стійкого розвитку держави особливої ваги набуває проблема детінізації бюджетно-податкових відносин як важливого чинника зміцнення фінансової безпеки України. Значні масштаби тіньової економіки негативно впливають на формування доходів бюджетів усіх рівнів, знижують ефективність податкової системи, посилюють диспропорції у розподілі фінансових ресурсів та створюють загрози для економічної й фінансової стабільності держави.

Детінізація бюджетно-податкових відносин є необхідною передумовою забезпечення належного рівня бюджетної спроможності держави, підвищення прозорості фінансових потоків, зміцнення податкової дисципліни та довіри між державою і платниками податків. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах післявоєнного відновлення України, коли зростає потреба у мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів для фінансування соціально-економічного розвитку, відбудови інфраструктури та виконання державою своїх функцій.

Водночас процеси цифровізації державного управління, інтеграції України до європейського економічного простору та імплементації міжнародних стандартів податкової прозорості потребують удосконалення механізмів виявлення, запобігання та мінімізації тіньових практик у

бюджетно-податковій сфері. Це зумовлює необхідність комплексного наукового дослідження теоретичних засад, методичних підходів та практичних інструментів детінізації бюджетно-податкових відносин у контексті забезпечення фінансової безпеки держави.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження визначається потребою у розробленні ефективних механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин, здатних забезпечити зростання бюджетних надходжень, підвищення ефективності податкового адміністрування, зниження рівня тінізації економіки та зміцнення фінансової безпеки України в умовах сучасних трансформаційних процесів.

Дисертацію виконано відповідно до державних науково-дослідних тем кафедри фінансів, обліку та оподаткування: «Функціональні складові моделі фінансового забезпечення сталого розвитку авіаційної галузі України» (номер реєстрації 0119U103609, 01.2020 - 31.12.2023), у рамках якої дисертантом удосконалено механізми бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки, об'єктом якого є користування послугами повітряного транспорту та аеропортів; «Механізми фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення національної економіки» (номер реєстрації 0124U001523, 02.2024 - 31.12.2025), у рамках якої дисертантом запропоновано методичний підхід до удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення національної економіки.

2. Мета, предмет, об'єкт та методи дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних положень, методичних основ і практичних рекомендацій щодо удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки.

Об'єктом дослідження виступають процеси бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні основи і практичні засади удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки.

Методами дослідження є: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння та узагальнення, графічний, табличний, кореляційно-регресійний та трендовий аналіз. Інформаційною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, наукові періодичні видання України та інших країн, офіційні дані Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Державної служби статистики України.

Інформаційною базою дослідження є: нормативно-правові акти України, Директиви і Регламенти ЄС, постанови НБУ, накази ДПС України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, офіційна інформація, розміщена на web-сайтах підприємств.

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних і науково-методичних положень щодо удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки .

У дисертації удосконалено дефініцію детінізації бюджетно-податкових відносин як процесу інтеграції формальних і неформальних інститутів, поєднання фіскальних, антикорупційних і цифрових інструментів легалізації відносин у національної економіці, а також концептуальні засади детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України на основі інтеграції фіскального, інституційного, ризик-орієнтованого та цифрового підходів.

Автором уточнено зміст дефініції фінансової безпеки національної економіки, яка розглядається інтегральною характеристикою здатності фінансової системи держави забезпечувати стабільне функціонування та розвиток національної економіки, протистояти загрозам, стресам, шокам, поглинати імовірні збитки. Заслуговують на увагу інструменти інституціоналізації детінізації бюджетно-податкових відносин як результат

процесу формування та розвитку системи формальних і неформальних інститутів, правил і механізмів, спрямованих на зменшення обсягу операцій в нелегальному секторі національної економіки, підвищення прозорості фінансових потоків та забезпечення ефективного функціонування бюджетно-податкової системи.

Переконливим є методичний підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин на основі системи взаємопов'язаних механізмів, що забезпечують формування податкових доходів бюджету, їх перерозподіл через бюджетну систему і використання бюджетних ресурсів з метою зменшення обсягів тіньової економіки, підвищення рівня податкової дисципліни, забезпечення прозорості руху податків та бюджетних асигнувань.

У дисертації дістав подальшого розвитку методичний підхід до оцінювання рівня детінізації бюджетно-податкових відносин, який ґрунтується на поєднанні індикаторів податкової комплаєнтності, рівня тіньової економіки, бюджетних втрат та фінансових ризиків, що дозволяє комплексно оцінити вплив детінізації на фінансову безпеку держави.

Дисертантом розвинуто багаторівневий підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин: мікрорівень (поведінка платників податків), мезорівень (інституційна взаємодія контролюючих органів), макрорівень (фіскальна політика та фінансова безпека держави).

Автором уточнено науково-методичні підходи до використання довгострокових інструментів детінізації бюджетно-податкових відносин на основі формування податкової культури та фінансової відповідальності платників податків. Дисертант визначив фіскальну прозорість як системну характеристику, що базується на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації. Перевагою пропонованого підходу є обґрунтування ролі фіскальної прозорості як системоутворюючого елемента детінізації бюджетно-податкових відносин, що забезпечує зниження інформаційної асиметрії між державою та платниками податків і мінімізує можливості для тіньових фінансових операцій.

4. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, які містяться в дисертації Кравчука Є. І., є достатньо обґрунтованими, логічними та достовірними, що підтверджується використанням значного обсягу літературних джерел за темою дисертації, зокрема нормативно-правових актів України у сфері детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України. Теоретичні узагальнення, аналітичні висновки, рекомендації та прикладні розробки, представлені в дисертації, є результатом самостійного дослідження автора. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, здобувачеві належать постановка проблеми, формування концептуальної моделі бюджетно-податкової безпеки держави, отриманих результатів та підготовка практичних рекомендацій із їх впровадження. Висновки дисертації є обґрунтованими та повною мірою відображають основні результати проведеного дослідження.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях, мова дисертації, академічна доброчесність

За результатами наукових досліджень автора опубліковано 10 наукових праць (автору належить 3,33 др. арк.), із них 6 – статті у наукових фахових виданнях України та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, у т. ч. 1 стаття у Scopus, 3 – тези матеріалів конференцій, 1 – розділ у колективній монографії.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота виконана на актуальну тему, характеризується належним теоретичним і методичним рівнем опрацювання досліджуваної проблематики. Використані в роботі ідеї, положення та результати інших авторів коректно відображені з відповідними посиланнями на джерела.

Тема, зміст та сформульовані елементи наукової новизни дисертації відповідають спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

галузі знань 07 «Управління та адміністрування». За обсягом, структурою та оформленням дисертаційна робота відповідає чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

7. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки. Результати дисертації мають конкретне практичне застосування, що підтверджується відповідними довідками Департаменту регуляторної політики та підприємництва Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, ТОВ «Майдпайлот», Аудитора ФОП Буцегора Анна Олександрівна, ТОВ «Універсальна страхова агенція-3» («УСА-3») / LLC Universal Insurance Agency-3.

Практичне значення мають рекомендації щодо:

- ведення аналітичних метрик, які використовується для позначення описової статистики, індикаторів або показників діяльності ФОП, для кількісного та якісного опису і вимірювання показників ефективності їх оподаткування;

- аналізу податкового навантаження та фінансових ризиків для розробки управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію проявів тіньових фінансових операцій та підвищення рівня фінансової дисципліни;

- використання аналітичних інструментів оцінювання впливу тіньових фінансових операцій на фінансову безпеку підприємств-клієнтів аудиторських фірм, що сприяє зниженню аудиторського ризику, підвищує якість податкового консалтингу та податкового комплаєнсу;

- детінізації бюджетно-податкових відносин, спрямовані на підвищення рівня фінансової прозорості діяльності суб'єктів господарювання - клієнтів страхової компанії, удосконалення податкової дисципліни та зміцнення фінансової безпеки підприємств.

8. Осяг і структура дисертації

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст дисертації викладено на 182 сторінках друкованого тексту, включаючи 19 таблиць на 17 сторінках, 17 рисунків на 15 сторінках.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Кравчука Євгена Івановича, вважаю за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. На рис. 1.1 (стор. 26) економічна сутність безпеки національної економіки виділено такі механізми забезпечення фінансової безпеки як фіскальна політика, монетарні заходи, фінансовий моніторинг, цифрові технології. Проте поза увагою автора залишилися бюджетний, податковий, грошово-кредитний, борговий, валютний, інвестиційний, банківський механізми, механізм фінансового контролю та аудиту, механізм протидії тінізації та фінансовим правопорушенням, цифровий механізм забезпечення фінансової безпеки. У сучасних умовах особливого значення набуває механізм детінізації бюджетно-податкових відносин, який поєднує інструменти податкового контролю, цифровізації, фінансового моніторингу та стимулювання добровільного виконання податкових зобов'язань, сприяючи зміцненню фінансової безпеки України.

2. На стор. 59 наведено формулу (1.1), у якій результуючим показником є бюджетно-податкові механізми детінізації національної економіки. Чинниками є інституційна спроможність, податкове адміністрування, бюджетний контроль, цифровізація, фінансова прозорість, податкова культура, комплаєнтність, санкційно-стимулюючі інструменти. Кількісна оцінка результуючого показника та визначених чинників збагатила б результати дослідження.

3. На стор. 123 дисертації зазначається, що для усунення розбіжностей між Податковим кодексом України та іншими нормативно-правовими актами,

уніфікації процедур проведення камеральних і невиїзних документальних перевірок при погодженні заявленої суми бюджетного відшкодування пропонується внести необхідні зміни до законодавства. Проте автором не конкретизовано статті Податкового кодексу України та інших нормативно-правових актів.

4. На рис. 3.2 (стор. 158) формалізовано фіскальну прозорість як ключовий інструмент детінізації бюджетно-податкових відносин. Проте не чітко розмежовані показники інформаційної прозорості (бюджетні дані), процедурної прозорості (податкові правила), інституційної прозорості (підзвітність влади), громадської прозорості (громадський контроль).

Висловлені зауваження та дискусійні положення мають рекомендаційний характер, не знижують наукової цінності дисертаційної роботи та не впливають на її загальну позитивну оцінку.

10. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам. Дисертація Кравчука Євгена Івановича на тему: «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України» за актуальністю, ступенем новизни представлених результатів, їх наукової обґрунтованості, повнотою викладення в опублікованих наукових працях, рівнем виконання поставленого наукового завдання та володінням методологією наукової діяльності відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація відповідає галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи

про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

За результатами проведеного дослідження дисертаційна робота є завершеною науковою працею, а її автор – Кравчук Євген Іванович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія

Західноукраїнського національного

університету Зоряна ЛОБОДІНА

